

Overheid, herneem grip op ons onderwijs!

Aan: Leden van de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) van de Tweede Kamer
Van: Francisca Wagenmakers en Felix Huygen van Werkgroep Advies Beter Onderwijs Nederland
Betreft: Ons advies voor uw onderwijsagenda voor de komende regeringsperiode
Datum: 26 juli 2021

Inhoud

1 Inleiding	Blz. 1
2 Samengevat, wat moet er gebeuren in het onderwijs?	Blz. 2
Bijlage 1 – Probleemanalyse: Waardoor zijn onderwijsresultaten teleurstellend?	Blz. 4
Bijlage 2 – Welke maatregelen kan de overheid precies nemen?	Blz. 8
Bijlage 3 – Welke positieve ontwikkelingen ziet BON?	Blz. 11
Bijlage 4 – Meer weten over BON?	Blz. 12

1 Inleiding

Ondanks enkele positieve ontwikkelingen (zie Bijlage 3) gaat het over het geheel genomen helaas niet goed met ons onderwijs. Het jaarlijkse rapport 'De staat van het onderwijs' en de PISA-onderzoeken tonen aan dat de taal- en rekenvaardigheid van Nederlandse jongeren zorgwekkend afneemt: een kwart van de vijftienjarigen leest slecht en loopt daarom een aanzienlijk risico op een toekomst van armoede en uitgesloten zijn van actieve deelname aan de maatschappij. Een groot deel van de jonge generatie mist daarnaast een gedegen kennisbasis, waardoor haar oordeelsvermogen suboptimaal is. In het vervolgonderwijs is er verder de klacht dat jongeren zich vaak slecht kunnen concentreren, waardoor de leerprestaties tegenvallen.

Ook het 'Passend Onderwijs' in het basisonderwijs leidt tot problemen, omdat daarin noch de zorgleerlingen noch de andere kinderen voldoende aan hun trekken lijken te komen. Boven in het onderwijsgebouw zien we dat veel jonge academici niet de Nederlandse taalvaardigheid hebben die past bij hun rol als hoger opgeleide in onze maatschappij. Dat komt niet alleen door zwak taalonderwijs in het funderend onderwijs, maar ook doordat het hoger onderwijs in rap tempo eenzijdig verengelst. Mede daarom beheerst een toenemend aantal hoogopgeleiden de Nederlandse standaardtaal onvoldoende en worden we als land taalzwakker. De maatschappelijke tweedeling dreigt verder toe te nemen.

Veel docenten in alle onderwijssectoren zijn overwerkt en er is een chronisch lerarentekort. Docenten vinden dat zij te weinig verdienen en vaak niet voor vol aangezien worden. In het maatschappelijk debat ontbreekt hun expertise veelal doordat zij zich vaak niet openlijk kritisch durven te uiten over het onderwijs van hun instelling uit angst voor ontslag. Als het gaat over het niveau van de eindtermen in het onderwijs, dan leggen we in Nederland de onderwijslat wel gemakkelijk wat lager. Zo halen zwakkere leerlingen en studenten ook hun diploma. Dat geldt helaas ook voor studenten van de pabo's en de lerarenopleidingen, waardoor veel docenten nu te weinig vakbekwaam zijn. Regelmatig ontaardt een gebrek aan ambitie ronduit in een cultuur van anti-intellectualisme. Kortom, serieuze problemen voor een land dat een kenniseconomie en een democratie wil zijn.

De overheid krijgt alleen grip op de kwaliteit van ons onderwijs wanneer zij niet alleen actiebereid is, maar ook goed begrijpt wat de oorzaken van de problemen zijn. De vereniging Beter Onderwijs Nederland (BON, zie Bijlage 4 voor nadere informatie over BON) helpt u graag met uw beleidsplannen door u een actieplan voor te stellen dat gebaseerd is op een probleemanalyse van ons onderwijs. (Een gedetailleerde uitwerking van de eerdergenoemde problemen leest u in Bijlage 1.)

Hieronder volgt een samenvatting van de maatregelen die BON adviseert voor de komende regeringsperiode. (Een gedetailleerde en genummerde uitwerking van de hieronder genoemde maatregelen staat in Bijlage 2.)

2 Samengevat, wat moet er gebeuren in het onderwijs?

Het bekostigde onderwijs krijgt volgens de vereniging Beter Onderwijs Nederland de rol die de samenleving hiervan verwacht, als de nieuwe overheid zich concentreert op de volgende vijf kernthema's in het onderwijs:

- 1 Stel de basisvakken centraal, met name rekenen en Nederlandse taal
- 2 Zorg dat schooltijd effectieve leertijd is
- 3 Verhoog het niveau van de lerarenopleidingen
- 4 Versterk de Nederlandse taalbeheersing van de zittende docenten
- 5 Zorg dat docenten een waardig beroep hebben

1. Stel de basisvakken centraal, met name rekenen en Nederlandse taal

Een huis met een slechte fundering stort in. Het heeft geen zin om kinderen te trainen in mooi klinkende vaardigheden als twenty-first century skills als ze niet de basiskennis en -vaardigheden hebben om informatie te lezen, te begrijpen en op waarde te schatten. Zorg daarom dat het aanleren van basiskennis en basisvaardigheden, dus de traditionele basisvakken, weer de meeste aandacht krijgt in het funderend onderwijs: lezen, schrijven en rekenen, maar ook de andere basisvakken zoals aardrijkskunde, geschiedenis, biologie, scheikunde, natuurkunde, economie, lichamelijke opvoeding en kunstzinnige vorming. Ook in het mbo moeten Nederlandse taal, rekenen, vak kennis en vakgerichte vaardigheden weer een belangrijke plaats krijgen. Verhoog de eindtermen voor deze vakken en maak die leidend voor de invulling van het onderwijs.

Houd zicht op de leerprestaties van scholieren en studenten en zorg daarom dat de citotoets aan het eind van de basisschool en het landelijk centraal examen van het voortgezet onderwijs behouden blijven en er weer een landelijk examen komt voor een aantal basis- en kernvakken in het mbo. Een instellingsonafhankelijk toetsorgaan moet de betrouwbaarheid van de toetsresultaten garanderen.

Ook het huidige hoger onderwijs is een huis met een slecht fundament als we studenten niet beter trainen in hun Nederlandse taalvaardigheid. Leg in de wet vast dat alle studenten van alle bekostigde bacheloropleidingen binnen hun onderwijsprogramma het Nederlands aanleren op academisch niveau (wo-bachelor) of vwo-niveau (hbo-bachelor) en dat de onderwijstaal van minimaal 60% van de onderwijsseenheden in elke bacheloropleiding Nederlands is. Leg vast dat alleen bacheloropleidingen die hieraan voldoen geaccrediteerd worden. NB Verhinder dat het plan doorgaat om in het hoger onderwijs opleidingsaccreditaties te vervangen door instellingsaccreditaties. De instellingsbesturen hebben nauwelijks grip op de kwaliteit van individuele opleidingen.

2. Zorg dat schooltijd effectieve leertijd is

Van leren komt in veel scholen weinig terecht omdat het een rommeltje is tijdens de lessen, zo blijkt uit onderzoek van de OESO. Kansarme kinderen hebben hier het meeste last van. Kinderen van welgestelde ouders gaan na school naar de bijles om daar in een sfeer van rust en orde van goed opgeleide docenten te leren wat ze op school hadden moeten leren. Ook op alle gewone scholen moet geleerd kunnen worden. Lestijd wordt de moeite waard als alle lessen gegeven worden door docenten die bevoegd zijn voor zowel het vak als de schoolsoort waarin ze lesgeven, ook in het mbo. Lestijd wordt efficiënte leertijd als de leerlingen in de klas een vergelijkbare leerpotentie en een vergelijkbaar niveau hebben. Stop daarom met het Passend Onderwijs en zorg dat leerlingen met een gedragsstoornis of cognitieve functiebeperking weer terecht kunnen in het speciaal onderwijs. En

verhinder daarom dat er een middenschool of driejarige brugklas komt in de onderbouw van het vo. Vanzelfsprekend dienen er goede opstroommogelijkheden te zijn voor laatbloeiers. Lestijd wordt effectievere leertijd als leerlingen leren om zich beter te concentreren wanneer de docent iets uitlegt of wanneer een tekst gelezen moet worden. Stel daarom een verbod in op aandachttafleidingsmiddelen zoals smartphones. Alleen in lessen over digitale geletterdheid gebruik je het internet. En maak de klassen niet groter dan 25 leerlingen.

3. Verhoog het niveau van de lerarenopleidingen

Het niveau van het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het mbo schiet in veel gevallen tekort. Ouders schrikken van de taalfouten die ze vaak lezen in de rapporten van hun kinderen.

Hoogbegaafde kinderen verliezen nogal eens hun motivatie, omdat veel docenten er niet goed mee kunnen omgaan. Vwo-leerlingen kijken regelmatig neer op hun docent als die zelf een havodiploma heeft. Het is duidelijk: het niveau van de lerarenopleidingen moet omhoog. Jongeren die voor de klas willen staan moeten zich realiseren dat docenten kenniswerkers zijn. Zonder nieuwsgierigheid naar kennis moet je geen leraar worden. Tegelijk moet je aanleg hebben om met de dynamiek in een klas om te kunnen gaan (leiderschap tonen!) en kunnen communiceren met ouders en collega's. De juf droogt de tranen van een verdrietig kind maar kan ook uitleggen wat het stikstofprobleem behelst.

Laat daarom alleen schoolverlaters met minimaal een havodiploma toe tot de pabo en verhoog de eindtermen voor vakkennis van met name de 'traditionele' basisvakken (veertien!) en van vakdidactiek op de pabo. Paboafstudeerders dienen de Nederlandse taal op vwo-niveau te beheersen. Zorg daarnaast dat de pabodocenten van de theorievakken universitair geschoold zijn en een vwo-diploma hebben.

Ook de eindtermen voor de theorie- en praktijkvakken van de tweedegraadslerarenopleidingen en mbo-bevoegdheden moeten omhoog. Een beginnende tweedegraadsdocent of mbo-docent dient de Nederlandse taal minimaal op vwo-niveau te beheersen. En ook deze mensen hebben eerder minimaal een havodiploma gehaald. Zogenaamde 'brede bevoegdheden' voor docentschap zijn niet zinvol omdat de studielast van een tweedegraadslerarenopleiding te beperkt is om docentschap in meerdere vakken aan te leren. Alleen in het mbo zijn bredere bevoegdheden denkbaar waar het gaat om clusters van typische beroepsvakken.

Eis verder dat alleen eerstegraadsbevoegdheden worden afgegeven wanneer kandidaten naast hun lerarenopleiding een vwo-diploma hebben. Een geloofwaardige docent heeft minimaal gelijkwaardig onderwijs gevolgd als zijn leerlingen.

Van belang is dat het afgeven van docentbevoegdheden altijd onder het toezicht staat van een externe instantie zoals NVAO die de kwaliteit van individuele opleidingsroutes beoordeelt.

4. Versterk de Nederlandse taalbeheersing van de zittende docenten

Wat kunt u als overheid doen om ook de zittende docenten bij te scholen? Natuurlijk moet u docenten aanmoedigen om zich bij te scholen in vakkennis en vakdidactiek. Een eerste vereiste is echter dat alle docenten een goede Nederlandse taalbeheersing hebben. Alleen dan kunnen zij bijdragen aan de taalontwikkeling van hun leerlingen en alleen dan kunnen zij hun vak op een begrijpelijke en genuanceerde wijze onderwijzen. Leg daarom in de wet vast dat alle zittende docenten in het po, (v)mbo en de onderbouw van havo en vwo de Nederlandse taal minimaal op vwo-niveau beheersen en dat eerstegraadsdocenten en docenten in het hoger onderwijs die op academisch niveau beheersen. Laat alle zittende docenten een taaltest doen en organiseer Nederlandse taalcurricula voor wie te laag scoort. NB Het academisch niveau is het nog te formuleren niveau 5F, dat min of meer overeenkomt met het internationaal erkende niveau C2.

5. Zorg dat docenten een waardig beroep hebben

Goed onderwijs vereist goede docenten. Maar dan moeten die er wel zijn. Nederland heeft een groot lerarentekort doordat te weinig jongeren kiezen voor een lerarenopleiding en veel jonge docenten het onderwijs verlaten. Het beroep van docent is onaantrekkelijk door de hoge werkdruk, het lage salaris en het gebrek aan zeggenschap en professionele autonomie. Alleen door deze problemen op te lossen komen er meer leraren.

Zorg daarom dat het salaris van docenten over de hele linie met twintig procent stijgt en dat universitair geschoolde en gepromoveerde docenten relatief meer verdienen. Betaal de lerarsalarissen rechtstreeks uit de staatskas (en dus niet via de lumpsum). Zo 'verdwijnt' er minder onderwijsgeld en blijft er dus meer over voor meer docenten. Leg vast dat docenten maximaal twintig lesuren per week geven aan klassen die niet groter zijn dan 25 leerlingen.

En zorg dat de docent zijn waardigheid herwint door te bevorderen dat onderwijsmanagers, onderwijsbestuurders, onderwijskundigen en leermaterialenontwikkelaars zich ondersteunend in plaats van sturend (of zelfs intimiderend) opstellen naar docenten. Een andere attitude van deze mensen is te verwachten wanneer zij minimaal een dag in de week voor de klas staan en als bevoegd docent minimaal vijf jaar leservaring hebben. Laat deze mensen vallen onder de cao en nooit een hoger salaris verdienen dan een seniordocent. Zo ontstaat een professioneel en collegiaal onderwijswerkklimaat waarin leidinggevenden, onderwijskundigen en bestuurders zich faciliterend naar docenten opstellen.

Waardige docenten zijn daarnaast mondige burgers die hun mening over het onderwijsbeleid in vrijheid kunnen uiten. Zorg daarom voor wettelijke bescherming tegen ontslag wanneer docenten openlijk kritiek geven op het onderwijsbeleid van hun school. Zo stijgt ook de kwaliteit van het maatschappelijk debat over onderwijs, doordat dit gevoed kan worden door zij die vanuit eigen ervaring de meeste expertise hebben: de docenten.

Bijlage 1 – Probleemanalyse: Waardoor zijn onderwijsresultaten teleurstellend?

BON ziet de onderstaande tien kernproblemen als oorzaak van de veelal teleurstellende resultaten in het huidige onderwijs. De genoemde maatregelen leveren volgens BON een belangrijke bijdrage aan het oplossen van deze problemen.

- **Probleem 1: De zwakke Nederlandse taalvaardigheid (lezen en schrijven) en de zwakke rekenprestaties van veel kinderen in het funderend onderwijs en het mbo**
Dit heeft vergaande gevolgen, want Nederlandse taalvaardigheid is de basis voor alle cognitieve prestaties. Rekenvaardigheid is de basis voor exact denken en voor begrip van verhoudingen. Het gevolg zal zijn dat grote groepen in de samenleving op elk gebied achterblijven: inkomen, gezondheid en actieve deelname aan het maatschappelijk discours. Ook veel jonge mensen met grotere intellectuele potenties zullen echter achterblijven. Dit is ondermijnend voor onze kenniseconomie en onze democratische samenleving als geheel.
- **Probleem 2: De gebrekkige (aandacht voor) Nederlandse taalontwikkeling in het hoger onderwijs**
De gevolgen hiervan zijn groot: achterblijvende studieprestaties in het hoger onderwijs, gebrekkige uitdrukkingsvaardigheid in het overheersend Nederlandstalige bedrijfsleven, gebrekkige uitdrukkingsvaardigheid in het publieke domein, kwaliteitsvermindering van de Nederlandse standaardtaal, kwaliteitsvermindering van het funderend onderwijs, imagooverlies van de Nederlandse taal en onder meer door het laatste terugloop in het aantal studenten Nederlandse taal en letterkunde waardoor onder andere daardoor een tekort aan eerstegraadsbevoegde leraren Nederlands ontstaat. Het gebrek aan aandacht voor het academisch Nederlands is voor een groot deel het gevolg van de verengelsing van veel opleidingen in het hoger onderwijs. Door gehele opleidingen te verengelsen weet men grote aantallen buitenlandse studenten aan te trekken. Het huidige bekostigingssysteem in het hoger onderwijs nodigt daartoe uit, omdat universiteiten en hogescholen per aangemelde Europese (zowel Nederlandse als niet-Nederlandse) student een vast bedrag ontvangen uit de staatskas. Met name de universiteiten kiezen voor het Engels en veronachtzamen daarmee hun verantwoordelijkheid voor onze landstaal. De wet die de Nederlandse taaltraining in het hoger onderwijs moet veiligstellen wordt momenteel 'gemoderniseerd' en het nieuwe wetsvoorstel ligt nu voor in de Eerste Kamer. Deze wet is echter zo geformuleerd dat die waarschijnlijk het omgekeerde effect zal hebben. Dit komt doordat de universiteiten vergaande invloed hebben gehad op de formulering van een bij de wet behorende Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) die toelaat dat vrijwel elke opleiding Engelstalig mag zijn. Eenzijdige verengelsing van het hoger onderwijs is ook onwenselijk omdat die tweedeling in de samenleving vergroot. Een Engelssprekende internationale maatschappelijke bovenlaag lijkt te ontstaan die zich afscheidt van de Nederlandse samenleving. Tegelijk staat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor Nederlandssprekende studenten die moeite hebben met het Engels onder druk en is het voor afgestudeerde internationale studenten moeilijk om in Nederland werk te vinden en in de Nederlandse samenleving te integreren omdat zij het Nederlands onvoldoende beheersen.
- **Probleem 3: De algehele zwakke kennisbasis van veel leerlingen in het funderend onderwijs en mbo**
Het aanleren van basiskennis en hieraan gerelateerde vaardigheden is vaak in de verdrinking gekomen doordat de onderwijstijd op veel po- en vo-scholen voor een aanzienlijk deel gebruikt wordt voor werkvormen waarin vakoverstijgende vaardigheden, soft skills of competenties centraal staan. In het mbo is de aandacht voor basisvakken vaak op de achtergrond geraakt doordat studenten aan de hand van een keuze uit een groot aantal afstudeer kwalificaties hun opleiding zelf in konden richten. Dit heeft bij het mbo geleid tot een vaak subjectief systeem van examineren met als gevolg diplomadevaluatie. Verder ontbreekt

het veel docenten in alle sectoren aan vakkennis. Het gevolg van een zwakke kennisbasis van kinderen is onder meer zwak tekstbegrip en zwak oordeelsvermogen. Dit heeft een negatieve invloed op hun leerprestaties in hun vervolgopleiding, op hun latere functioneren in de beroepspraktijk en op hun bijdrage aan het maatschappelijk debat in onze democratische samenleving. NB BON vindt dat in het onderwijs wel degelijk aandacht besteed moet worden aan persoonlijke ontwikkeling, burgerschap, onderzoeksvaardigheden, digitale geletterdheid en vakoverstijgende thema's. BON vindt echter dat deze onderwerpen op veel scholen nu te veel onderwijstijd in beslag nemen, wat ten koste gaat van lessen in basisvakken. De skills of vakoverstijgende vaardigheden komen daarnaast veel beter tot ontwikkeling wanneer de leerling vakkennis heeft.

- **Probleem 4: Het gebrek aan tijd en ruimte voor docenten in alle onderwijssectoren om hun vak op een didactisch verantwoorde manier te geven**

De veelvuldige, opdringerige en regelmatig zelfs dwingende (tot intimiderende) bemoeienis van onderwijskundigen, managers, bestuurders en digitale leermiddelenontwikkelaars die ongehinderd door vakdidactische scholing op de stoel van de vakdocent gaan zitten neemt kostbare onderwijstijd van de docent in beslag en leidt tot onrust en verwarring. Hierdoor kan een docent minder tijd besteden aan de ontwikkeling van zijn beroepskennis in samenspraak met specialisten in zijn beroepsgroep. Tot slot ervaren docenten deze interventies vaak als een aanval op hun beroepseer.

- **Probleem 5: Het concentratieprobleem van veel leerlingen en studenten in alle sectoren van het onderwijs**

Overdadig, ongecontroleerd en of ongereguleerd gebruik van digitale leermiddelen en social media in veel scholen verhindert dat leerlingen de vaardigheid ontwikkelen om zich langdurig en diepgaand op een geschreven of gesproken (onderwijs)tekst kunnen concentreren. Veel leerlingen en studenten ondervinden bijna permanent aandachtverstoring door rommelig gebruik van digitale leermiddelen en aandachtvragers zoals de telefoon en opduikende beelden op schermen. Ook de overdaad aan groepswerk, de te grote klassen, het gebrek aan gezag van veel docenten en de ordeverstoringen door ongedisciplineerde kinderen en kinderen met een functiebeperking, leiden tot te weinig 'rust, reinheid en regelmaat' en daardoor gebrek aan concentratievermogen van kinderen. Dit heeft een nadelig gevolg op hun leerproces. Voor efficiënte en effectieve kennisverwerving is concentratie een voorwaarde.

- **Probleem 6: De problemen als gevolg van het Passend Onderwijs waarbij kinderen met gedragsstoornissen of een verstandelijke handicap deelnemen aan het reguliere basisonderwijs**

In het Passend Onderwijs wordt het ontwikkelingsproces van zowel de leerlingen met beperkingen als die zonder beperkingen vaak gehinderd doordat de docent steeds zijn of haar aandacht moet verdelen over groepen met sterk verschillende begeleidingsbehoeften. Daarnaast leidt dit vaak tot overbelasting van de docent. De afgelopen decennia heeft de overheid tevergeefs geprobeerd om het leerproces te bevorderen in klassen waarin zowel beperkte als niet-beperkte leerlingen zitten. De conclusie is inmiddels helder: mengen werkt niet goed.

- **Probleem 7: Te veel docenten in het funderend onderwijs en mbo hebben niet het kennisniveau en de didactische vaardigheden om de leerlingen de kennis en vaardigheden bij te brengen die ze nodig hebben voor hun vervolgopleiding, hun toekomstig vak en voor hun rol als verantwoordelijke burger in onze democratische samenleving.**

De oorzaak hiervan is vooral het te lage niveau van de pabo's en de tweedegraadslerarenopleidingen. Onvoldoende docentbekwaamheid in het mbo is daarnaast een gevolg van het verstrekken van aanstellingen en lesbevoegdheden aan docenten die geen serieuze lerarenopleiding hebben gevolgd voor het vak of de vakken waarvoor ze zijn aangesteld. Daarnaast zijn docenten van basisvakken (rekenen, taal en andere basisvakken)

in beroepsopleidingen vaak onvoldoende getraind om hun studenten te leren om dit vak toe te passen in bij het beroep passende praktijksituaties. Van eerdere richtlijnen in het mbo om twintig procent eerstegraadsdocenten aan te stellen is weinig terechtgekomen. Door onvoldoende vakbekwame docenten vallen de leerresultaten van veel leerlingen in het funderend onderwijs en mbo tegen. Onder andere hierdoor krijgen veel leerlingen bij het verlaten van de basisschool een schooladvies dat niet correspondeert met hun capaciteiten.

- **Probleem 8: In alle sectoren van het onderwijs is de Nederlandse taalbeheersing van de docenten vaak te zwak om leerlingen en studenten in hun cognitieve ontwikkelproces te steunen.**

Onder meer hierdoor blijft de Nederlandse taalbeheersing van de leerlingen en studenten achter en daarmee hun gehele schoolse ontwikkeling. Veel van hen kunnen door taalzwakte niet effectief zelf een tekst bestuderen en hun nieuwsgierigheid exploiteren.

- **Probleem 9: De matige aantrekkelijkheid van het beroep van leraar in alle sectoren van po t/m wo met als gevolg een groot lerarentekort.**

Het beroep van docent is (relatief) onaantrekkelijk door de relatief lage salarissen, de (meestal) te hoge werkdruk en het gebrek aan zeggenschap dat een docent heeft over zowel de aanpak van het onderwijs dat hij zelf verzorgt als dat van zijn team/ school als geheel. Het openlijk uiten van kritiek over het onderwijsbeleid wordt vaak niet getolereerd door de schoolleiding en leidt regelmatig tot ontslag. Goede docenten verlaten hierdoor het onderwijs en getalenteerde jongeren kiezen te weinig voor een baan als leraar. Het gevolg hiervan is dat lessen uitvallen of worden gegeven door niet-vakbekwame docenten en dat klassen vaak te groot zijn om de leerlingen individuele aandacht te kunnen geven. De overheid en de bestuurders hebben in het verleden geprobeerd en proberen ook momenteel om het lerarentekort op te lossen door maatregelen te nemen die het vak van docent in veel gevallen juist nog onaantrekkelijker maken voor (potentieel) getalenteerde docenten: het laag houden van de toelatingsniveaus van de (pabo-)lerarenopleidingen in de hoop dat de instroom zo groter zou zijn, het verlagen van de eindtermen voor theorievakken van de lerarenopleidingen om de slagingspercentages hoog te houden, het uitreiken van brede bevoegdheden om binnen een school met docenten 'te kunnen schuiven', het aanstellen van on(der)bevoegde docenten of coaches die de leerlingen moeten opdragen om zichzelf te scholen met behulp van een digitaal lesprogramma. Al deze oplossingen zijn schijnoplossingen voor het lerarentekort omdat ze hooguit leiden tot voldoende 'schijndocenten'.

- **Probleem 10: De lat wordt steeds lager gelegd**

Te gemakkelijk leggen we in Nederland de lat vaak aan de lage kant, deels door onze nationale karaktertrek 'van gewoon is goed genoeg', maar in het onderwijs ook omdat perverse prikkels (bekostiging) scholen ertoe uitnodigen om zwakke leerlingen en studenten te laten slagen. Hierdoor verliest Nederland vakbekwaamheid, waardoor arbeidsprestaties gaan tegenvallen en de kwaliteit van ons maatschappelijk debat achteruitgaat.

Bijlage 2 – Welke maatregelen kan de overheid nemen?

Hieronder staat voor elk van de eerdergenoemde vijf thema's een opsomming van de maatregelen die de overheid zou kunnen nemen.

Maatregelen bij 1. Stel de basisvakken centraal, met name rekenen en Nederlandse taal

Maatregel 1: Basiskennis en beroepsvakkennis centraal, eerst Nederlandse taal en rekenen

- (a) Vergroot het aandeel van de traditionele basisvakken in de eindtermen van po en vo en stel daarbij hogere eisen aan kennis. Geef hiertoe hoogleraren evenals ervaren docenten van de desbetreffende vakken een centrale rol in de herziening van de eindtermen van po en vo.
- (b) Zorg dat de eindtermen van het mbo herzien worden door duidelijke eindtermen voor basisvakken en beroepsgerelateerde vakken voor elke opleiding te formuleren binnen een beperkt aantal beroepssectoren. Stel daarbij ook hogere eisen aan kennisbeheersing in het mbo. NB Specialisatiemogelijkheden passend bij specifieke actuele beroepssituaties kunnen in stages of keuzevakken aangeboden worden eventueel in samenwerking met beroepssectoren.
- (c) Vergroot de ruimte in de curricula voor het aanleren van deze basiskennis. Zorg met name voor meer onderwijstijd voor lessen in Nederlandse taal en rekenen in po, vo en mbo. Zorg bij het mbo ook voor een relatief hoger aandeel in de curricula van beroepsgerelateerde vakken (technische vakken, economische vakken, talen, etc.)
- (d) Zorg dat het landelijk centraal examen van het voortgezet onderwijs behouden blijft en laat geselecteerde, ervaren docenten het werk beoordelen. Schaf de N-term af om de resultaten van opeenvolgende jaren te kunnen vergelijken.
- (e) Zorg dat de waarde van mbo-diploma's weer gegarandeerd wordt door centrale examinering (voor bijvoorbeeld vijf basisvakken per opleiding) door een instellingsonafhankelijk toetsorgaan.

Maatregel 2: 'Academisch' Nederlands voor alle bachelorstudenten

- (a) Leg in de wet vast dat alle studenten van alle bekostigde bacheloropleidingen binnen het onderwijsprogramma het Nederlands aanleren op academisch niveau (wo-bachelor) of vwo-niveau (hbo-bachelor). Leg vast dat het daarbij gaat om uitdrukkingsvaardigheid in zowel algemene taal als vaktaal.
- (b) Leg vast dat voor elke bekostigde bacheloropleiding de onderwijstaal Nederlands is voor minimaal 60% van de onderwijseenheden ('ects').
- (c) Zorg dat NVAO toezicht houdt op de Nederlandse taaltraining in de bacheloropleidingen en de afzonderlijke opleidingen alleen accrediteert als aan de hierboven geformuleerde taaleisen is voldaan. NB Zorg dat de plannen van de regering en bestuurders om NVAO alleen op instellingsniveau te laten beoordelen en accrediteren niet doorgaan. De docententeams van de afzonderlijke opleidingen bepalen de inrichting van hun onderwijs en niet de besturen (die hier veel te ver vanaf staan).

Maatregelen bij 2. Zorg dat schooltijd effectieve leertijd is

Maatregel 3: Alleen bevoegde docenten geven les in po, vo, mbo en ho

- Zorg dat de lessen in het po, vo, mbo en het ho uitsluitend gegeven worden door bevoegde docenten voor de betreffende schoolsoort, het betreffende niveau en in het geval van vo, mbo en ho voor het betreffende vak. Alleen lessen die gegeven worden door deze docenten gelden als onderwijstijd.

Maatregel 4: Minimaal twintig procent eerstegraadsdocenten in mbo

- Zorg dat minimaal twintig procent van de docenten in het mbo een eerstegraadslerarenopleiding heeft of gepromoveerd is. NB Deze regel is er maar wordt niet

nageleefd. Zorg dat mbo-opleidingen door de inspectie worden gesloten als zij hieraan niet voldoen.

Maatregel 5: Zorg voor klassen waarin leerlingen een min of meer gelijke leerpotentie hebben

- (a) Stop met het Passend Onderwijs en zorg dat leerlingen met een gedragsstoornis of cognitieve functiebeperking weer terecht kunnen in het speciaal onderwijs.
- (b) Verhinder dat er een 'middenschool' of driejarige brugklas komt in de onderbouw van het vo waarbij leerlingen met vmbo-, havo-, en vwo-adviezen in dezelfde klas zitten. NB Vanzelfsprekend dienen er niet alleen in de beroepsonderwijskolom (vmbo-mbo-hbo-wo) maar ook in de kolom van het funderend onderwijs (vmbo-havo-vwo) goede opstroommogelijkheden te zijn voor laatbloeiers en leerlingen/ studenten die 'meer lijken te kunnen'.

Maatregel 6: Reserveer onderwijstijd voor 'concentratietraining' in het po, vo en mbo

- (a) Zorg dat leerlingen in po, vo en mbo een deel (minimaal 25%) van de onderwijstijd geconcentreerd moeten luisteren en lezen onder leiding van een vakdocent.
- (b) Zorg voor een (gedeeltelijk) verbod op aandachtafleiders zoals internet en telefoon. NB Binnen specifieke lessen over digitale geletterdheid of informatievaardigheden is toegang tot internet uiteraard noodzakelijk.

Maatregelen bij 3. Verhoog het niveau van de lerarenopleidingen

Maatregel 7: Hoger niveau pabo

- (a) Zorg voor hogere eindtermen voor vakkennis van met name de 'traditionele' basisvakken en vakdidactiek op de pabo. Het eindniveau voor Nederlandse taalvaardigheid dient minimaal het niveau 4F (vwo-niveau) te zijn.
- (b) Eis dat pabo-instromers minimaal een havodiploma hebben.
- (c) Eis dat pabodocenten van de theorievakken universitair geschoold zijn en een vwo-diploma hebben.

Maatregel 8: Hoger niveau tweedegraadslerarenopleidingen en docentbevoegdheden voor mbo

- (a) Zorg voor hogere eindtermen op het gebied van vakkennis en vakdidactiek bij de tweedegraadslerarenopleidingen. Het eindniveau voor Nederlandse taalvaardigheid dient minimaal het niveau 4F (vwo-niveau) te zijn.
- (b) Eis dat instromers in een tweedegraadslerarenopleiding minimaal een havodiploma hebben.
- (c) Zorg dat in het geval van zij-instromers of studenten die opteren voor een bevoegdheid door een KOP-opleiding te volgen alleen tweedegraadsbevoegdheden en andere mbo-docentbevoegdheden worden gegeven aan kandidaten die kunnen aantonen dat zij voor het leraarschap relevante en noodzakelijke vakkennis en vakdidactiek beheersen op bachelorniveau, een havodiploma hebben en de Nederlandse taal beheersen op minimaal het niveau 4F (vwo-niveau).
- (d) Zorg dat lerarenopleidingen gericht op leraarschap in het mbo daarnaast eindtermen/ kwalificatie-eisen formuleren passend bij het beroep waartoe een (groep van) mbo-opleiding(en) opleidt.
- (e) Vermijd 'brede bevoegdheden' voor docentschap in het vo. De studielast van een tweedegraadslerarenopleiding is te beperkt om docentschap in meerdere vakken aan te leren. Alleen in mbo zijn bredere bevoegdheden denkbaar waar het gaat om clusters van typische beroepsvakken.
- (f) Zorg dat het afgeven van tweedegraadsbevoegdheden en andere po-, vo of mbo-docentbevoegdheden altijd onder het toezicht staat van NVAO en zorg daarbij dat NVAO de afzonderlijke opleidingen beoordeelt en accrediteert en dus geen indirecte accreditaties afgeeft door alleen de instellingen die de opleidingen aanbieden te beoordelen en accrediteren.

Maatregel 9: Eerstegraadsdocenten hebben zelf een vwo-diploma

- Eis dat alleen eerstegraadsbevoegdheden worden afgegeven wanneer kandidaten naast hun lerarenopleiding een vwo-diploma hebben. (Een geloofwaardige docent heeft minimaal gelijkwaardig onderwijs gevolgd als zijn leerlingen.)

Maatregelen bij 4. Versterk de taalbeheersing van docenten

Maatregel 10: Beter Nederlandse taalbeheersing van alle docenten

- (a) Eis dat de zittende docenten in het po, vmbo en de onderbouw van havo en vwo en daarnaast mbo minimaal het Nederlandse taalniveau 4F (vwo-niveau) hebben en eerstegraadsdocenten het nog te formuleren niveau 5F (academisch niveau). Docenten in het hoger onderwijs die lesgeven in vakken waarvan de onderwijstaal Nederlands is dienen ook het niveau 5F te hebben.
- (b) Laat alle zittende docenten een taaltest doen en organiseer Nederlandse taalcurricula voor wie te laag scoort.

Maatregelen bij 5. Zorg dat docenten een waardig beroep hebben

Maatregel 11: Kleinere taaklast voor docenten

- -a Zorg dat een voltijd baan in het vo, mbo, hbo of wo wekelijks uit maximaal twintig te verzorgen lessen bestaat.
- -b Zorg dat klassen in po en vo niet groter zijn dan 25 leerlingen.

Maatregel 12: Hoger salaris leraar

- (a) Zorg dat docentensalarissen over de hele linie met 20 procent omhooggaan.
- (b) Zorg dat eerstegraadsdocenten (ook in mbo) een hogere salarisschaal krijgen dan tweedegraads- en po-docenten. Zorg dat gepromoveerde docenten (in alle onderwijssectoren) een hogere, speciaal daartoe bestemde schaal krijgen.

Maatregel 13: Lerarensalarissen uit de lumpsum en rechtstreeks uit de staatskas

- Zorg dat de lerarensalarissen uit alle onderwijssectoren rechtstreeks door de overheid betaald worden (en niet meer betaald worden uit de lumpsum). Zo houdt de overheid rechtstreeks grip op het aantal docenten dat in het onderwijs werkt en het salaris dat zij verdienen.

Maatregel 14: Onderwijsmanagers en onderwijskundigen zijn ook zelf docent

- Zorg dat onderwijskundigen, leermaterialenontwikkelaars, onderwijsmanagers en onderwijsbestuurders minimaal een dag in de week voor de klas staan en als bevoegd docent minimaal vijf jaar leservaring hebben. Deze mensen gaan vallen onder de cao en gaan niet meer verdienen dan seniordocenten. Zo ontstaat een professioneel en collegiaal onderwijswerkklimaat waarin leidinggevenden, onderwijskundigen en bestuurders zich faciliterend naar docenten opstellen.

Maatregel 15: Ontslagbescherming voor docenten die openlijk kritiek uiten

- Neem een bepaling op in de wet die docenten beschermt tegen ontslag wanneer zij zich in het maatschappelijk debat kritisch uiten over het onderwijsbeleid van hun school.

Bijlage 3 – Welke positieve ontwikkelingen ziet BON?

BON geeft hierboven een voorstel voor noodzakelijke verbeteringen van ons onderwijs, maar benadrukt met plezier ook wat goed gaat of waar vooruitgang zichtbaar is, zoals:

- De meeste docenten in alle onderwijssectoren zijn sterk betrokken bij hun vak, wat onder andere blijkt uit de inventiviteit en daadkracht die zij tijdens de coronacrisis tentoonspreiden.
- Meerdere scholen in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs en het mbo zien kans om goede resultaten te halen, ondanks leerlingenpopulaties met achterstanden.
- Leerlingen in de laagste klassen van het primair onderwijs lijken weer beter te gaan rekenen doordat de overheersende didactiek van het realistisch rekenen wordt ingeperkt en er weer meer aandacht is voor het functionele rekenen waarbij de verschillende rekenbewerkingen door veel oefening geautomatiseerd worden.
- In het hoger beroepsonderwijs hebben de lectoren en de extra aandacht voor toegepast onderzoek geleid tot een betere aansluiting bij de arbeidsmarkt.
- In een aantal gevallen zijn er goede doorstroommogelijkheden van mbo naar hbo en van hbo naar wo voor studenten die 'meer kunnen' doordat scholen hiervoor succesvolle aansluitingsprogramma's hebben ontwikkeld.
- Ons universitair onderwijs staat internationaal nog steeds hoog aangeschreven.

Bijlage 4 – Meer weten over BON?

Kent u de vereniging Beter Onderwijs Nederland al?

- In 2006 is BON als **onafhankelijke en ongesubsidieerde vereniging van vrijwilligers** opgericht, omdat een groep docenten en andere betrokkenen zag dat de leerprestaties van leerlingen en studenten op een zorgelijke manier achteruitgingen. Bezuinigingsmaatregelen, marktdenken en ongefundeerde onderwijsideologieën leiden volgens onze leden tot onderwijsorganisaties en onderwijsmodellen waarin leerlingen en studenten te weinig leren.
- BON zet zich in voor de volgende **doelstelling**: 'het zo goed mogelijk tot bloei laten komen van de potenties van leerlingen en studenten door gedegen vakinhoudelijke en algemene vorming'.
- Dit is de **visie van BON op het belang van onderwijs**: Het onderwijs moet ervoor zorgen dat jonge mensen de bagage hebben om 'op reis te gaan in de maatschappij'. School moet leiden tot zelfstandigheid en tot actief en verstandig burgerschap. Met zelfstandigheid bedoelen we: voorzien in je levensonderhoud en dat van je naasten, keuzes kunnen maken die jouw welzijn en dat van je naasten bevorderen en daarnaast je verder kunnen ontplooiën als (vol)waardig mens. Met actief en verstandig burgerschap bedoelen we: binnen de grenzen van je eigen mogelijkheden actieve verantwoordelijkheid dragen voor een goed functionerende, samenhangende, democratische en rechtvaardige samenleving. BON hecht daarbij waarde aan de kerngedachte van de Verlichting: mondigheid door wetendheid.
- **Hoe werkt BON?** BON stelt misstanden in het onderwijs aan de kaak en zet goede ontwikkelingen in het zonnetje. BON stimuleert en organiseert debat en wil een kritische gesprekspartner zijn in het belang van ieders zoektocht naar zinvol onderwijs. BON zoekt oplossingen voor onderwijsproblemen en adviseert beleidsmakers bij keuzes.
- Wilt u meer weten over de **uitgangspunten** van BON? Deze staan op onze site: <https://www.beteronderwijsnederland.nl/over-de-vereniging/>

Roept de bovenstaande tekst vragen bij u op, bent u van mening dat BON zaken verkeerd ziet of begrijpt, of wilt u BON juist steunen, neem dan contact met ons op. We gaan graag met u in gesprek!